

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสภาพปัจจุบันที่สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความเจริญในด้านวัตถุมีมากขึ้น แต่ความเจริญในด้านศีลธรรม ของประชาชนกลับลดลงอย่างน่าเป็นห่วง เกิดปัญหาที่เป็นผลกระทบอย่างรุนแรงในสังคมโดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชน เช่น ปัญหายาเสพติด, การพนัน, การเที่ยวกลางคืน ตลอดจนพฤติกรรมทางเพศ เป็นต้น หากปล่อยทิ้งไว้เป็นเช่นนี้ โดยไม่แก้ไข อาจทำให้ปัญหาต่างๆ ลุกลามใหญ่ขึ้นบั่นทอนความมั่นคง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศ ด้านคุณธรรม วัฒนธรรม จริยธรรมต่างๆ กำลังจะเลือนหายไป คนรุ่นใหม่เองส่วนมากต่างก็หลงไปกับความคิด ค่านิยมสมัยใหม่ ยกย่องชื่นชมวัฒนธรรมตะวันตกที่เน้นการบริโภควัตถุต่างๆ จนเกิดความสับสน ทำให้ระบบสังคมที่เคยดีงามของไทยได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อันเนื่องมาจากการให้ความสำคัญในด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการพัฒนาทางด้านวัตถุมากกว่าการพัฒนาสังคมในด้านอื่นๆ โดยเฉพาะการพัฒนาด้านศีลธรรม จึงทำให้สังคมไทยยุคปัจจุบันเกิดปัญหาแตกแยกเป็นฝักเป็นฝ่าย

อนึ่ง นับจากอดีตจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์ได้มีส่วนสำคัญกับสังคมไทยมาโดยตลอด จัดเป็นสถาบันทางสังคมไทยสถาบันหนึ่ง และได้ทำหน้าที่สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ถึงปัจจุบัน ทุกวันนี้พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ในการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังได้ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือสงเคราะห์สังคมให้ด้านต่างๆ หลายด้านด้วยกัน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๓๕ [□]ได้ระบุถึงบทบาทของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยในปัจจุบันไว้ ๖ ภารกิจคือ งานปกครองคณะสงฆ์, งานศาสนศึกษา, งานศึกษาสงเคราะห์, งานเผยแผ่ศาสนาธรรม, งานสาธารณูปการ และงานสาธารณสงเคราะห์ ทั้งเป็นบทบาทหลักที่กำหนดไว้อย่างกว้างๆ เพื่อให้เป็นแนวทางแก่พระสงฆ์ได้นำไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะบทบาททางการเผยแผ่ศาสนาเป็นบทบาทหลักดั้งเดิมแต่พุทธกาล ที่พระองค์ทรงตรัสรู้ เริ่มเผยแผ่พระธรรมได้มอบหมาย

[□] กรมการศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

ภารกิจแก่พระสงฆ์สาวกให้สำนึกในหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุข ของชนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย”[□] พระดำรัสดังกล่าว พระองค์ทรงตรัสไว้เป็นหลักให้แก่ พระสงฆ์ได้ยึดถือปฏิบัติเป็นแนวในการแสดงหน้าที่ และบทบาทมิให้คลาดเคลื่อน พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังคงทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องเรื่อยมา ทั้งในการศึกษาธรรม และนำ ธรรมที่ตนได้ศึกษาแล้ว ไปเผยแผ่ให้ประชาชนได้รู้ตาม และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ นั้นเป็นลักษณะบทบาทที่พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือชาวบ้านด้วยธรรมะ และชาวบ้านก็ให้การ อุปถัมภ์ค้ำชูพระสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔[□] เช่นกัน จึงทำให้วิถีชีวิตจิตใจของคนในสมัยก่อนนั้นมี ความสัมพันธ์กับพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น แต่จากปัญหาในปัจจุบันปรากฏว่า จากสภาพสังคมที่ได้มี การเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีซึ่งเป็นเรื่องวัตถุ และส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ ของประเทศประสบความล้มเหลวทางเศรษฐกิจ ไม่ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ ประชาชนจำนวนมากเป็นหนี้เป็นสิน ต้องพบกับความยากจน ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเต็มไปด้วยปัญหา ความทุกข์ยากมากขึ้นทุกวัน ทั้งนี้ นอกจากวิถีชีวิตในสังคมรอบวัดเองจะมีการเปลี่ยนแปลงไป อย่างมากนี้แล้ว ภายในวัดเองพระภิกษุ สามเณรก็เริ่มโดนกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกชักจูงชักนำให้เบี่ยงเบนออกไปจาก หลักศีลธรรมตามไปด้วยบ้างแล้ว จนกลายเป็นชาวออกไปตามสื่อต่างๆ ให้เห็นอยู่บ่อยๆ แต่ทั้งนี้ก็ยังมียาวบางวัดที่สามารถหลุดพ้นจากกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้มาได้ และยังสามารถทำตัว เป็นผู้นำ เป็นที่พึ่งทางด้านศีลธรรมอันดีให้แก่ประชาชนได้อีกด้วย เช่น ในบางวัดมีการจัดโครงการ ปลุกฝังคุณธรรมให้แก่เยาวชน อาทิ การเข้าค่ายพุทธบุตร การเข้าค่ายจริยธรรมเยาวชน การเข้าค่าย เยาวชนห่างไกลยาเสพติด[□] ทั้งระดับเยาวชน นักเรียนระดับประถมดัง โดยผ่านความร่วมมือจากทาง วัด โรงเรียน ชุมชน รัฐบาล ตลอดจนองค์กรต่างๆ มีการจัดปฏิบัติธรรมให้แก่ประชาชนทั่วไปทั้งในวัด ธรรมดา วันเสาร์-อาทิตย์ และโดยเฉพาะวัดสำคัญทางศาสนาต่างๆ ซึ่งเริ่มเป็นที่ได้รับความสนใจมาก

[□] วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

[□] เกษม บุญศรี, **จดปัจจัย**, สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานเล่ม ๗ พ.ศ. ๒๕๓๕, หน้า ๔๔๑๕ – ๔๔๓๗.

[□] ถาวร สุขสำราญ, “การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเสพติด : ศึกษาเฉพาะกรณี นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชลบุรี ” **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์**, (มหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑).

ทีเดียว ความต่างของความสามารถของแต่ละวัด จริงๆแล้วก็เพราะหลายเหตุปัจจัย แต่หนึ่งในเหตุปัจจัยหลัก อันเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งเลยก็ว่าได้ อยู่ที่ตัวเจ้าอาวาส รวมถึงคณะปกครองทั้งวัดและคณะสงฆ์เองเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากวัดไหนที่มีชื่อเสียงไปในทางที่ดี มีการปฏิบัติ ปฏิบัติชอบ เป็นผู้นำทางด้านศีลธรรมอันดีให้แก่สังคมได้ วัดนั้นๆย่อมมีเจ้าอาวาสที่มีความสามารถที่ดีเป็นตัวตั้ง รวมเป็นถึงการที่ได้มีคณะปกครองสงฆ์ที่ดีมีประสิทธิภาพพร้อมเป็นองค์ประกอบด้วย อย่างไรก็ตามความสามารถของคณะปกครองสงฆ์ที่เรียกว่าพระสังฆาธิการ ตั้งแต่รองเจ้าอาวาส ไปจนถึงเจ้าคุณต่างๆ นั้นก็มีหลากหลาย โดยเฉพาะภาวะแห่งความเป็นผู้นำในฐานะหน้าที่การเป็นชั้นปกครองซึ่งมีผลต่อการดำเนินการของวัด พระสงฆ์สามเณร ตลอดจนศาสนา ก็มีความแตกต่างหลากหลายตามแต่ละรูปไป อันส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการพัฒนาตัววัดตลอดไปจนถึงหมู่คณะสงฆ์ในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน

จากสภาพแห่งความแตกต่างทางภาวะความเป็นผู้นำของพระสังฆาธิการดังกล่าวข้างต้น เป็นสาเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาวิจัย เพื่อต้องการทราบถึงความคิดเห็น ของพุทธศาสนิกชนที่มี ต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการ โดยศึกษาจากพระสังฆาธิการในเขตอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพื่อใช้ข้อที่ค้นพบเป็นแนวทางในการพัฒนาแก้ไข ปรับปรุง และเสนอแนะภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการที่เป็นที่ต้องการของ พุทธศาสนิกชน อันเป็นประโยชน์ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่ดีแก่พระศาสนา และสังคมไทยต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษา ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตาม ความคิดเห็น ของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อ ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยทบทวนเอกสาร จากพระไตรปิฎก ตำราต่างๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตาม ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีอยู่ ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านวิสัยทัศน์ ๒) ด้านการบริหาร ๓) ด้านมนุษยสัมพันธ์

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ

ตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตาม ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีอยู่ ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านวิสัยทัศน์ ๒) ด้านการบริหาร ๓) ด้านมนุษยสัมพันธ์

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พุทธศาสนิกชนในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวน ๖๘,๘๓๒ [□] คน

ตำบล	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ตำบลลำตาเสา	๑๙,๓๐๖	๖๕
ตำบลบ่อตาโล่	๕,๗๒๔	๓๙
ตำบลวังน้อย	๖,๖๗๒	๔๓
ตำบลลำไทร	๗,๑๕๖	๔๘
ตำบลสนับทึบ	๔,๔๒๗	๓๖
ตำบลพยอม	๑๒,๔๑๔	๖๒
ตำบลหันตะเภา	๓,๑๑๗	๒๔

[□] องค์การบริหารส่วนตำบล, แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล , พ.ศ. ๑๕๕๕ – ๒๕๕๗, (เอกสารอัดสำเนา).

ตำบลงิ้วหน้า	๓,๓๕๗	๒๕
ตำบลข้าวางาม	๒,๓๒๗	๒๒
ตำบลชะแมบ	๔,๓๓๒	๓๓
รวม	๖๘,๘๓๒	๓๙๗

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ที่ใช้ในการทำวิจัย คือ ในเขตอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวน ๑๐ ตำบล ได้แก่

- ๑) ตำบลลำทะเมนชัย ๒) ตำบลบ่อตาโล่ ๓) ตำบลวังน้อย
 ๔) ตำบลลำไทร ๕) ตำบลสนับทึบ ๖) ตำบลพะยอม
 ๗) ตำบลหันตะเภา ๘) ตำบลงิ้วหน้า ๙) ตำบลข้าวางาม

๑๐) ตำบลชะแมบ

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้กำหนดช่วงเวลาการทำวิจัยตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ถึงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖ รวมเป็นระยะเวลา ๑๑ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตาม ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับใด

๑.๔.๒ เปรียบเทียบ ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตาม ความคิดเห็นของ พุทธศาสนิกชน ในอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อ ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นอย่างไร

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๑ พุทธศาสนิกชน ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พุทธศาสนิกชน ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตาม ความคิดเห็น ของพุทธศาสนิกชน ใน อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พุทธศาสนิกชน ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตาม ความคิดเห็น ของพุทธศาสนิกชน ใน อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พุทธศาสนิกชน ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตาม ความคิดเห็น ของพุทธศาสนิกชน ใน อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พุทธศาสนิกชน ที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตาม ความคิดเห็น ของพุทธศาสนิกชน ใน อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๑.๖.นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ หมายถึง ความสามารถพฤติกรรมการแสดงออกส่วนตัวของเจ้าอาวาสที่จะชักนำ จูงใจ ต่อบุคคลอื่น ผู้ร่วมงาน ในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการกำหนดแนวทางของกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันและการแก้ปัญหา ตลอดจนการส่งเสริมให้มีการพัฒนาของกลุ่ม เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จแห่งองค์กรของคณะสงฆ์ แบ่งออกเป็น ๓ ด้าน คือ

ด้านวิสัยทัศน์ หมายถึง การมองภาพรวมของเจ้าอาวาสในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และกำหนดจุดหมายที่เชื่อมโยงกับการกิจ แล้วมุ่งสู่จุดหมายให้ความสนใจร่วมมือปฏิบัติงานใดๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์แห่งกิจของสงฆ์ ได้แก่ การวางแผนพัฒนาวัด การพัฒนาสำนักเรียน การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาการเผยแผ่ การพัฒนาการปกครอง เป็นต้น

ด้านการบริหาร หมายถึง ลักษณะการกระทำที่แสดงออกต่อพระภิกษุ สามเณรที่อยู่ใน การควบคุมดูแลของเจ้าอาวาส ในการที่จะปฏิบัติงานใดๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของคณะสงฆ์ ได้แก่ การบริหารงานภายในวัดด้านวัตถุ การบริหารงานภายในวัดด้านบุคลากร การบริหารงานภายในวัด ด้านกิจกรรม เป็นต้น

ด้านมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง การจะเป็นผู้ที่มีทักษะการพูดกระบวนกรจูงใจด้าน มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี และทำให้ผู้อื่นชื่นชอบต่อประชาชนทั่วไป ได้แก่ มนุษย์สัมพันธ์กับพระเถระระดับ พระสังฆาธิการปกครอง มนุษย์สัมพันธ์กับพระสงฆ์สามเณรภายในวัด มนุษย์สัมพันธ์กับหน่วยงาน ของรัฐ มนุษย์สัมพันธ์กับผู้ปฏิบัติธรรมและบำเพ็ญกุศลในวัด เป็นต้น

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ ตั้งแต่รอง เจ้าอาวาส จนถึงเจ้าคณะภาค

ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกทางด้านความรู้สึกรู้สึก ความเชื่อและการตัดสินใจ ต่อ สิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยอาศัยความรู้ การรับรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อม ที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึง ประสงค์ของพระสังฆาธิการ

พุทธศาสนิกชน หมายถึง คนที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำตัว ในงานวิจัย นี้ หมายถึง ผู้ที่ตอบแบบสอบถามซึ่งอาศัยอยู่ในเขตอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงระดับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตาม ความคิดเห็น ของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อภาวะผู้นำที่ พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการ ใน อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามปัจจัย ส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรคและให้ข้อเสนอแนะแนวทาง ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ ของพระสังฆาธิการตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗. ๔ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาต่อ ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของ พระสังฆาธิการตามความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา